

Ribarstvo na našem Južnom Primorju

Josip Basioli - Zagreb

3. BOKA KOTORSKA

Velik dio obala u Boki Kotorskoj strmo se ruši u more, ali ima i predjela s umjerenim dubinama mora uz obalu, gdje se može obavljati ribolov sa svim vrstama obalnih mreža potegača. Boka Kotorska je jedan od najkišnijih predjela u našoj državi, pa obilne kiše koje se s brdskih, šumovitih predjela slivaju u more, a napose i vode iz periodičnih potoka koncentriraju bogate sastojine potrebne za razvitak planktona — riblje hrane. S toga je more u Bokokotorskom zalivu, s obzirom na ograničene površine i umjerene dubine, razmjerno bogato na ribljim naseljima. Po jačini ulova ribe i srodnosti ribljih predstavnika Boka Kotorska se može usporediti s Riječkim zalivom.

Tri zaliva koja tvore Boku Kotorsku srodna su po geografskim okolnostima i vrstama lovine ribe, ali različita po kvaliteti ribljih lovišta:

I. Hercegnovski zaliv na sjevernoj strani, gdje je najveći dio naselja, ima strme obale s mjestimičnim hridinastim ili muljevitim podmorjem. Na raznim mjestima ovog dijela zaliva istežu se potegače za male plave ribe ili rijeđe migavice za pridnene vrste. Tu su najpoznatija lovišta: Pod Rijeku, Ožegovići, Vala i Objješanjak. U sjeverozapadnom i zapadnom dijelu Hercegnovskog zaliva su obale blaže položene s plitkim, mjestimično pješćanim predjelima, ali s manje položaja za lov riba, što se tiče bogatstva lovine. Tu se spominje Pećina, jedino lovište koje se češće pohađa po okolnim ribarima. Pred uvalom Rose na jugoistočnoj obali ovog zaliva nalazi se najveća dubina mora u Bokokotorskom zalivu, a iznosi 45 m. U južnom dijelu Hercegnovskog zaliva, u samim vratima Boke Kotorske, iznutra Oštrog rta, u najnovije se vrijeme povremeno love velike srdele s mrežama plivaricama.

II. Tivatski zaliv ima glavna lovišta riba poredana na sjeverozapadnoj obali, gdje se nalaze dva glavna ribarska naselja Boke Kotorske: Baošić i Bijela. Tu su lovišta: Jošica, Rupe, Pod Vrata, Jabuka i Tršće. U jugoistočnom dijelu Tivatskog zaliva su razna lučka postrojenja ili plitki predjeli. Čitava južna obala ovog dijela zaliva nerazvedena je i strmo se obara u more, a uz to je izložena udarcima sjeveroistočnjaka, koji kroz tjesnac Verige udara o obalu Luštica. Sredinom zaliva love se u novije vrijeme male plave ribe s mrežama plivaricama.

III. Risansko - morinjsko - kotorski zaliv ima najbolja lovišta malih srdelica i papalina. Iz ovog dijela zaliva su potekli najstariji ribari Boke Kotorske iz naselja Mula. Sa ovog dijela Bokokotorske obale dolazi u more najveći priliv slatke vode, pa se s toga tu i najviše zadržavaju papaline i srdelice. Gusto su nanizana lovišta male plave ribe s obje strane Kotorskog zaliva. Tu su kraj Prčnja lovišta: Velja Rijeka, Biokovo, Kostanj i Bujovići; zatim kraj Mula: Slaničarevo i Kašaljarevo, pa oko Dobrote: Klacića, Markovići i Boljevići, i kraj Orahovca: Dražin Vrt i Pod Mramor.

U ukupnoj lovinu Bokokotorskog zaliva najviše su zastupljene tri vrste iz porodice Clupeida: papalina, srdela i inćun, zatim u manjoj mjeri tri vrste iz porodice Scomberida: skuša, tuna i polanda, a donekle i plavica.

Papaline, pomiješane u do sada neutvrđenoj mjeri s malim primjercima srdela, nose oko 90% od čitave lovine Bokokotorskog zaliva. Vrijeme lova srdela i papalina pada više manje kroz čitavu godinu. U prvim proljetnim

mjesecima veličina te mješavine male plave ribe kreće se oko 140 primjeraka u kilogramu, a zatim se postepeno iz mjeseca u mjesec pecatura povećava. Srdele ulovljene u oktobru nose oko 60 komada u kilogramu. Inćuni se love tokom ljeta u vrlo malim iznosima. Njihov glavni lov pada od oktobra do aprila.

Pojava tuna i polanada rijedak je događaj u Bokokotorskom zalivu. Tune se javljaju u malim masama u najzabitnijem dijelu, u Kotorskom zalivu, gdje je salinitet mora najslabiji, i gdje cirkuliraju hladne vodene struje. Pojava polanada je još rijedak od tuna i dešava se u zimskim mjesecima. Tune i polande se love starinskim mrežama šabakunima i polandarama. — Skuše, najčešće kao sastavni dio u lovinu srdelica, pojavljuju se od maja do oktobra. Plavice i šnjuri se love više prema vratima zaliva. Od ostalih vrsta lovine najučestalije su gire pa cipli. U lovinu su zastupane i sve kvalitetnije vrste ribe: trlje, zubaci, pagari, lubini, komarče i plosnatice, ali u vrlo malim količinama. Landovine, uslijed sterilnog dna mora ima vrlo malo. Više se lovi glavonožaca svih četiri vrsta. Ali sva se pridnena lovinna sastoji od malih iznosa, uslijed preučestalog iskorištavanja ograničenih morskih površina zaliva po brojnim privrednim ribarima i sportskim ribolovcima. — Na mnogim lokalitetima, a naročito u unutarnjem dijelu zaliva ima samoniklih školjaka dagnji.

Iz odredaba Statuta grada Kotora, donijetih u 15. stoljeću, se vidi da je već tada bio razvijen lov male plave ribe pod svijeću. To je jedno od najstarijih spominjanja upotrebe svjetla u ribolovu. Statut propisuje kako ribari imaju dijeliti lovinu od mreža potegača. Mreže su pojedini vlasnici davali u najam ribarima, a ovi su bili dužni podavati vlasniku polovicu od čitave lovine. Desetina lovine od svih vrsta ribolova pripadala je Kotorskoj općini, a izvjestan dio lovine morao se davati i Kotorskoj biskupiji.

U ovom ograničenom morskom zalivu u dalekoj su se prošlosti postizavale slabije lovine riba nego danas, jer je bilo daleko manje ribolovnih sredstava i primitivni stupanj ribolovne tehnike. Zato je Statut grada Kotora sa državao stroge odredbe o kontroli prodaje svježe ribe. Sva lovinna, osim one koja se je darivala, morala se je donositi na ribarnicu izvan grada kako bi se pravedno moglo opskrbiti čitavo stanovništvo grada.

Obaveza davanja dijela lovine Kotorskoj biskupiji trajala je dugo stoljeća. U 17. su stoljeću ribari iz Kotorskog zaliva bili dužni davati za katedralu sv. Tripuna u Kotoru dvije i po libre od svake mreže potegače ili u obliku desetine od lovine. Sredinom 18. stoljeća ribari iz Dobrote i Prčanja bili su uskratili podavanje od ribolova katedrali, ali su ih mletačke vlasti prisilile da i dalje dopri-našaju određeni dio lovine crkvi.

Kada su oko 1745 godine ribari iz Perasta i Kotora uveli u ribolovu u Kotorskom zalivu velike mreže potegače — migavice — ustali su ribari iz Mula i tražili zabranu upotrebe tih mreža, jer da uništavaju riblju mlad. »Gdje migavice bivaju utopljene temeljito uništavaju sve ribe«, vapili su ribari iz Mula. Peraštani i Kotorani s druge strane ustali su u obranu lova ribe s migavicom, navodeći da bi zabranom te mreže, s kojom se je dobro lovilo, došli u pitanje prihodi crkve sv. Tripuna u Kotoru. Međutim mletačke su vlasti tom prilikom ipak bile zabranile neko vrijeme upotrebu migavice u zalivu.

Na intervenciju vlasnika mreža potegača za srdele mlitačke su vlasti u 1707 godini donijele zabranu upotrebe mreža stajačica srdelara (vojga) unutar Bokokotorskog zaliva. Srdelare su se smjele polagati izvan Rta Oštro prema dubrovačkoj obali na sjeverozapad, i prema albanskoj obali na jugoistok.

Iz nekih novijih razdoblja postoje podaci o broju mreža potegača za srdele iz kojih se može zaključiti kako je tekao uspon ribarstva u ovom zalivu. Iz 1844 godine spominje se 12 mreža potegača za srdele i 17 vojgara. U novije vrijeme — u 1911 godini — bile su u upotrebi 22 mreže potegače. — U 1939 godini povisio se je broj potegača na 36, a u 1954 godini opet spao na 23, ali uz to još je te godine postojalo i 7 mreža plivarica za malu plavu ribu. Plivarice su uvedene u ovom zalivu iza Oslobođenja.

Pokusi uzgoja školjaka dagnji vršeni su potkraj prošlog stoljeća u južnom dijelu Kotorskog zaliva, kod Dobre. Ti pokusi nisu uspjeli, jer su tada morske struje zatrpale uzgojne instalacije naslagom mulja. Zadruga uzgajivača školjki, formirana je u 1910 godini, ponovno je pokrenula uzgojnu djelatnost, sada s više uspjeha kroz nekoliko narednih godina. Ali je ponovno uslijed prirodnih nepogoda nastao mortalitet školjaka i uzgojna djelatnost zamrla, što je posješio i tada nastupajući I. Svjetski rat. — Između dva rata ponovno je pokrenuta djelatnost uzgoja školjki, kod izvora Gurdića podno Kotorske luke. U 1928 godini izginule su sve samonikle dagnje u Kotorskom zalivu. Analizom mora tada se je ustanovilo da je ugibanje nastalo uslijed prisutnosti sumporovodika, kojeg su tada u jačem obimu nanijela podmorska vrela slatke vode. Ispitivanjem mora tada je utvrđena sterilnost dna u čitavom zalivu.

Povremene jače lovine male plave ribe u zalivu diktirale su izgradnju tvornice za preradu ribu. Tvrtka Anglo-Bank iz Trsta bila je u 1925 godini izgradila u Mulu tvornicu za preradu ribe, koja je poslovala dugi niz godina, ali s malim kapacitetom prerade uslijed čestih oskudnih godina lova srdela. Iza I. Svjetskog rata, za vrijeme talijanske okupacije tvornica je krivnjom Talijana izgorila i više se nije obnavljala.

Druga, i danas jedina tvornica za preradu ribe u Boki Kotorskoj nalazi se u Bijeloj. Utemeljena je u 1905 godini kao vlasništvo Braće Mardešić iz Komiže. Ova tvornica je bila u njihovom vlasništvu sve do 1946 godine, ali je kroz sve to vrijeme vrlo slabo poslovala. U razdoblju 1931 do 1940 godine u Bijeloj se je prerađivalo prosječno godišnje samo 9 t ribljih konzervi i solilo oko 3 t ribe. Iza Oslobođenja nastao je i u ovoj tvornici uspon proizvodnje. Prosječna godišnja prerada ribe kreće se oko 100 tona. U 1957 godini postignut je rekord proizvodnje sa 172 tona ribljih konzervi.

Danas se ribarstvo u Boki Kotorskoj oslanja na šest ribarskih zadruga koje nose oko 80% od čitave lovine ribe u zalivu: Glavna ribolovna sredstva s kojima raspolažu zadrugari i privatni ribari, sastoje se od sedam plivarica i 23 potegače za male plave ribe. Na ta ribolovna sredstva otpada oko 90% od lovine ribe iz zaliva. Dvadesetak mreža migavica i pedesetak mreža stajačica za lov pridnevnih vrsta love slabo i sve manje. Čitava lovina ribe u Bokokotorskom zalivu iznosila je u 1956 godini 197 tona, a u 1957 godini 292 tona. Ova potonja smatra se jednom od boljih godina lova ribe. Srdele i papaline sadržavale su u 1957 godini 91% od čitavog ulova. — Problematičan je lov male plave ribe u tom, s ribarskog gledišta neistraženom zalivu. Nije poznato kolik je procent nedorasle srdele u lovinu papalina, i koliko to šteti naš riblji fond. Tu postoji problem sličan onom u Novigradskom moru u Dalmaciji, gdje se također povremeno love velike količine nedoraslih srdela, zajedno s papalinama. Otrag jednog decenija ograničavan je povremeno lov srdelica u Boki Kotorskoj, ali to je bilo kratko vrijeme, i bez

neke sistema. Lovne srdelica u ovom zalivu trebalo bi podvrći kontroli da se utvrdi udio papaline i srdele u lovinu.

Dobri profesionalni zadrugni ribari iz Bokokotorskog zaliva, koji danas raspolažu s malim plovnim ribarskim objektima, prilagođenim za ribolov u njihovom zatvorenom zalivu, ne pokazuju znakove jačeg razvoja. Ne otiskuju se suvremenim ribarskim brodovima prema otvorenom moru. Bilo je nedavno osamljenih slučajeva izlaska na lov parangalima na otvoreno more.

Budućnosti tih dobrih bokokotorskih ribara leži u njihovom uključivanju u ribolov na otvorenom Jadranu. Zatvoreni Bokokotorski zaliv ne može dati dovoljno lovine velikih, zrelih masa ribe tolikom broju bokokotorskih ribara.

Izvori i literatura:

Državni arhiv u Zadru, Spisi generalnih providura Dalmacije i Albanije: L. Foscolo, 1648, L. III. c. 153; L. Dona, 1682, L. I. c. 374; G. da Riva, 1707, L. II. c. 166; C. Pisani, 1711, L. III. c. 208; N. Erice, 1724, L. III. c. 55; G. Boldu, 1745, L. I. c. 66; A. Renier, 1768, L. I. c. 153. i D. Condulmer, 1769, L. II. c. 48.

Statuta civitatis Cathari, Venetiis 1626.

La Dalmazia, A. II. No. 42, Zadar 1846.

Rivista della marina mercantile e della pesca, Trst 1889.

I. Pastrović, Ribarski priručnik za 1913, Trst 1911.

A. Mayer, Kotorski spomenici, I. knj. Kotorskih notara, JA, Zagreb, 1951.

Boka Kotorska